

СЛОВО ПРО РОМАН «ЧОРТІВСЬКА СКЕЛЯ»

Доба ХІХ, а згодом і ХХ сторіччів, зокрема на Україні були насичені неймовірно динамічним патосом підпільного руху, натхненного вщерть ідеями соціальної, а також національної революції та повсякчасною готовністю до героїчної боротьби проти самодержав'я, хочби ціною власної загибелі в ім'я ідеї.

В 1848 році революцію в країнах Західної Європи, зокрема в Австро-Угорщині, приборкано, залишаючи народам імперії тільки обмежені змагання за конституційні права. Зате в царській Росії, в другій половині ХІХ ст., передреволюційний фермент, а враз із тим посилені репресії уряду становлять тривалий привід до вирішального зудару обидвох сил: тупо-абсолютної монархії і революційної стихії пробуджених мас.

В останніх десятиліттях спрямованих на замах проти царя Олександра ІІ, діє група Народної Волі, яка становить найзавзятішу одиницю революціонерів, у якій керівним і безкомпромісним чинником стають українці, як її основа, яка довершила замаху 1-го березня 1881 року на царя Олександра, під фактичним керівництвом Софії Перовської з роду Розумовського. Групою царевбивців-народовольців керував також українець Андрій Желябов, що був співробітником і одноступцем Михайла Драгоманова; третім визначним українцем у цьому русі, спрямованому проти царату був Микола Кибальчич, геніяльний винахідник споруди, яка ще в минулому сторіччі могла нав'язати контакти землян з Космосом.

Варто відзначити, що оскільки Желябов стверджував, що «ми також люди», то С. Перовська йшла далі, ствердивши те саме про себе. На її думку революціонери «не повинні віддалятися від законів гуманності та людяності і наше вийняткове становище не повинно нам туманити голову...» З тією певністю та й з усміхом на лиці С. Перовська йшла на шибеницю. Такі були борці-революціонери в ХІХ та ХХ сторіччях.

Таким був Мирослав Січинський, юнак, що вбив, на початку поточного сторіччя на знак протесту, цісарського намісника в Галичині, графа Андрія Потоцького.

Чіткішої форми, політично-соціальної виразності, набули

фортеці спротиву, а також терористичної дії в пізніших часах, зокрема після закінчення 1-ої Світової війни внаслідок загарбання земель Західної України польською державою в силу Версальського договору. До 1930 року, а де-не-де довше існував неформальний стан облоги, а пацифікація 1930 р. була останнім етапом окупації перед 2-ою Світовою війною західно-українських земель. Опір, ставлений окупантам реалізували численні організації українців у Галичині, на Поліссі, на Західній Волині, на Холмщині й на Західній Білорусі, опір реалізований ще напередодні 2-ої Світової війни.

Даний роман присвячений саме тому періодові історії Західної України, тим її патріотам, які чинили опір проти окупантів до вересня 1939 року.

Поза загальними фактами та подіями, незалежно також від автентичних учасників описуваних подій, «Чортівська Скеля» становить літературний твір без претенсії до точної хронології, чергування фактів і біографії осіб, що являються дійовими особами роману.

Роман «Чортівська Скеля», згідно із задумом, повинен би бути демонічний, але він таким не став. Проблема українсько-польська не може бути макабричною втіхою тих, що знають і люблять свій край, зокрема Галичину, хоч у романі є люди із Волині, і з Холмщини. Минуле Львова навіть у не-впорядкованих листах, щоденниках, — це криця. Сталевий Львів, такий же — Перемишль і Сокаль — усі сталеві, якими були в княжі часи і такими служили народові й державі.

Але є щось у тому багатовіковому Львові навіть нині, зокрема в сяйну ніч, є снага і гордість. Такою нехай буде — нехай читається «Чортівська Скеля».

Ч А С Т И Н А П Е Р Ш А

Gwałt niech się gwałtem odciska...

**Adam Mickiewicz —
"Oda do młodości"**

Болигь серце, як згдасш!
Старих слов'ян діти
Впились кров'ю...

**Тарас Шевченко —
"Гайдамаки"**

Львів, березень, 1928

Рада Амбасадорів остаточно підтвердила анексію Східної Галичини, привертаючи на руїнах імперії Габсбургів володіння Речіпосполитої в кордонах перед 1772 роком. Але, на газетних сторінках ця подія була обмежена лаконічним повідомленням, без коментарів; більше місця займало звітування про подорож по Європі короля Афганістану Аманулли, про черговий арешт Аль Капоне в Чикаго, про виступ Брюнінга в Райхстагу. «Україніка» в світі ознаменувалась лише згадкою про виставку митця Олександра Архипенка в Берліні.

В одному з підвальних приміщень «Дністра» відбувався семінар українського таємного університету, секції мистецтвознавців. Дарма що було нестерпно холодно, слухачів, що сиділи і тулилися у свої лихенькі, підбиті вітром, пальта, було чимало. Вклади професора Святицького про українське мистецтво XVI і XVII сторіччів та чергові повідомлення доцента Дарагана були завжди цікаві і, крім студентів, їх приходили слухати митці, редактори з «Діла» і «Громадського Голосу», історики і всілякий принагідний народ. Професор Святицький, не зважаючи на свою неймовірну хронічну нервовість, що нівечила його благовиде обличчя з кущами рідкої, сивавої борідки постійним шарпанням, захоплено розповідав про українських малярів Львова другої половини XVII ст., — доби барокко, — Сеньковича, Петраховича, Ляницького та про відомих лише за іменами, чудесних іконописців Євстахія і Василя.

Височенний, жердястий доцент Дараган коротко повідомив про школу бойчукістів у Києві, ілюструючи її творчість кількома зразками, що випадково дійшли з України, про прагнення учнів майстра Бойчука до нових візантійських традицій, звичайно у власній, модерністичній концепції.

Це повідомлення було виголошене в півтемряві серед блимання свічок. На електричній станції щоразу виникали неполадки. Однак, як це бувало завжди на лекціях Дарагана, він не зважаючи на ніщо, продовжував говорити як звичайно монотонно і без емпізи. Проте іноді Дараган міг спалахнути, зокрема коли з України приходила вістка від якої спалахував і сам професор — особливо коли його навістила сміла як вітер, але палюча думка про події, що торкалася життя,

подій у мистецтві, в літературі чи в театральній ділянці. Адже він був справді знавець свого діла і ерудит, то ж приводів до дискусії було багато і на Дараганові лекції приходили не тільки студенти. Так було й цього разу: люди поспішали у будинок «Дністра» юрбами або невеличкими гуртами, незважаючи на передвесняне, проймаюче холодне сутеніння.

Орест Струхманчук нахмурено йшов, переступаючи тендітні поверхні криги на вибоїнах Руської вулиці з її заімленими, тоскними ліхтарями і похнюпленими старезними кам'яницями, посіченими мжичкою. З дзвіниці Волоської церкви сумовито лунав дзвін. «Хтось либонь помер і тому так кричать ті клятї гайворони», — думав Струхманчук. Він ішов мовчки, згадуючи Париж, де був ще так недавно, с'яйва Бульварів і Латинського кварталу, «але й там тепер мжичить, все й там засотане імлюю...» Поряд з ним ішов говіркий філолог-студент Карпишин, що говорив з Орестом і іншими безпересталь, підбігав аж захикуючись.

— Пане товаришу, — відродження гряде! — мовив Карпишин, — Відродження нашої культури, поезії, мистецтва... Бойчук — так це ж об'явлення! А ви читали «Вітер з України» Тичини? Ах той вітер, Боже мій, який вітер! А неокласики — Рильський, Филипович, Зеров, ви читали, ні? Втрачаєте, пане товаришу, багато втрачаєте. А Сосюра, Фальківський і всі наші футуристи! Пане товаришу, відродження, могутнє відродження українського слова... Вирватись, ах коли б то вирватись, дихнути тим вітром, степовим вітром...

— Не вирветесь, — злісно посміхнувся Струхманчук, — враховуйте, що над нами, над тією сумною і понівеченою землею Данила і Лева, загуркотіла завіса... Нині ми — не український П'ємонт, а глуха провінція, не більше. І мабуть надовго, пане товаришу....

...«Ось де зразок гіпокризії Заходу — чулося за ними — (це говорив, ідучи у своєму гурті, юрист Недільський), — ганьба їм, цим, зжалься Боже, творцям Європи! Нової, дійсно! Ще й Японію до цього приплели! Яка облуда, яке лицемірство, одверта брехня! Це ж наруга над усіми принципами і нормами міжнародного права і права народів! *Rasta servanda sunt!* «Зобов'язання треба виконувати». А де ж чотирнадцять пунктів президента Вільсона? Де ж самовизначення націй з правом на державну незалежність? Що